

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies duodecimus, decimus tertius et decimus quartus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1868

De S. Hedistio Seu Edistio Mart. Ravennæ In Italia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71232)

AUCTORE
J. B.*Menæa Magna Græcorum, consonante his Maximo Margunio, Cytherorum episcopo.*

Anazarbus, 5 Præmittunt ea de more S. Dominæ elogio binos hosce versiculos :

Μέλη Δομνίνα καίπερ ἐξαρθρουμένη
Οὐκ ἦν ἀληθῆ πίστιν ἐξαρουμένη.

Id est :

Dominæ quamvis tortor luxaverit artus ;
Non tamen hæc veram est inficiata fidem.

Tum ita prosequantur : Ἄσκη ἡγωνίσαστο ἐπὶ Διοκλετιανοῦ τοῦ Βασιλέως, καὶ παραστάσα Λυσία τῷ ἡγεμόνι, ἐν τῇ Ἀναζαρβαίων πόλει, τύπτεται ἐν πρώτοις βουνεύροις ὤμοις. Καὶ σιδήροις πυρωθεῖσι τοὺς πόδας καταφλέγεται. Εἰθ' οὕτως θλάται ῥάβδοις, καὶ ἐξαρθροῦται τὰς ἀρμυρίας, καὶ τῇ εἰρκτῇ ἀπορήψεσσα, τὴν ψυχὴν τῷ Θεῷ παρατίθησιν. Hæc, Diocletiano imperante, certavit, ac coram Lysia præfecto adducta, in Anazarbenorum civitate, crudis primum nervis bubulis cœditur, et candente ferro pedes adurit. Tum virgis atteritur, membrorum contorsione torquetur, atque in carcerem retrusa spiritum Deo reddidit. Hæc de S. Dominæ martyrio Menæa. Addit Menologium Basilianum, honorifice sepultam ; sed nihil affert, unde sepulturæ locum dignoscas, etsi Anazarbi aut in hujus vicinia id factum esse conjicere liceat. Menæa titulo, ejus elogio præfixo, eam καλλινίκου, id est, egregiæ victricis appellatione condecorant ; quod argumento est, celebrem illam apud Græcos fuisse, minimeque mirandum, si ab his ad Moscovitas cultus ejus fuerit quoque diffusus, prout Menologium

B

Slavo-Russicum, a domino Joanne Gabriële Barone de Sparwenfeld Latine redditum, indicat, quod ad diem XII Octobris de illa simul et S. Anastasia sic habet : Item SS. martyrum Dominæ et virginis Anastasiæ, quarum illa passa sub Diocletiano, hæc autem sub Decio.

6 Quin vero sub Diocletiano martyrium passa fuerit, conspirantibus in id documentis tum Græcis, tum Latinis, nullatenus dubitandum apparet. Baronius in Annalibus ad annum 305, num. 17 paucis S. Dominæ ad hunc modum meminit : In Lycia autem (rectius dixisset, in Cilicia) celebre fuit martyrium Dominæ, insignis feminae. Sed, quandoquidem nihil uspiam, unde, quo ejus imperii anno id factum sit, determinari solide queat, occurrit, malui id universim Diocletiani imperio, quam huic aut isti singillatim anno temere illigare. Lysias, sub quod passa S. Dominæ fuit, confestim, ex quo ad imperium Diocletianus evectus est, uti SS. Zenobii et Zenobiæ Acta testantur, in Ciliciam missus diu quidem illic persequi Christianos potuit, ac reipsa diu est persecutus, uti ad annum 285, num. 14 Baronius censet ; verum nil affert, quod usque ad annum 305 præfecturam continuasse Lysiam, fateri nos cogat ; præsertim vero, cum et alii in eadem Cilicia, eodemque Diocletiano imperante, sed sub aliis præfectis martyrii palmam fuerint consecuti ; eorum numero sunt SS. Tarachus, Probus et Andronicus, qui sub Numeriano Maximo, et S. Bonifacius, qui sub Simplicio, Ciliciæ præfectis, ac illi quidem, uti verosimiliter est, sub seculi IV principium, hic vero sub seculi III finem, martyrio vitæ curriculum terminarunt.

D

sed annus incertus.

E

DE S. HEDISTIO SEU EDISTIO MART.

RAVENNÆ IN ITALIA.

E Martyrologiis.

C. B.

SECVLI IV, UT
CREDITUR,
INITIO.

C

Edistus, non
Romæ,

Omnia et singula, quæ apud Florentinum exstant, Hieronymiana apographa majora seu non contracta unanimi consensu Edistium seu Hedistium aut etiam (varie enim a variis exaratur id nomen) Edistum seu Hedestum hodie celebrant ; verum sancto huic Martyri eandem palæstram non omnia attribuunt ; Epternacense enim Romæ, Corbeiense vero et Lucense Ravennæ eum signant hunc in modum : In Ravenna via Laurentina natalis S. Edisti. At vero, duobusne hisce postremis Hieronymianis apographis, an contra Epternacensi hic standum ? Posteriori huic Hieronymiano apographo Rabanus, et, si Florentinus in suis in illud Notis recte ait, Nothkerus suffragatur ; verum quis sit Nothkerus, in quo Florentinus hodie Edistium Romæ initio laterculi, ut ait, signari invenerit, haud satis perspicio. Certe Nothkerus, qui penes nos exstat, hodie Edistium non Romæ, sed apud Ravennam diserte initio laterculi annuntiat, etsi interim tertio hujus loco Romæ Bedisti martyris natalem, prima nominis Hedistisyllaba per

errorem, de quo jam supra in Prætermisissis, mutata, consignet ; quod autem ad Rabanum spectat, is quidem vere Sanctum nostrum Romæ adscribit ; verum id e codice Hieronymiano, qui Epternacensi, quam maxime hodie turbato ac confuso, exstiterit similis, verosimillime dumtaxat acceperit, idemque de Hieronymianis aliquot apud Sollerium et Marteneum apographis contractis, in quibus Edistus Romæ pariter attribuitur, est dicendum.

2 Utut sit, certe et his et Rabano auctoritate et fide Ado juxta ac Usuardus præcellunt ; hi autem, imo et ipse, qui illis etiam est antiquior, Martyrologii Romani parvi auctor S. Edistium Ravennæ hodie consignat, idemque etiam facit Wandelbertus utpote in Martyrologio suo metrico sic canens :

Idus tum quartas meritis Edistius auget,
Urbs Ravenna suo celebri quo Martyre gaudet.

Jam vero, cum hæc sic habeant, Ravennatem martyrem exstitisse Edistium, extra controversiam positum videri, haud immerito hodie et Sollerius in suis

in

F

sed, quemadmodum ratione, que in contrarium

A in Usuardum Observationibus pronuntiat, et eruditissimi, qui Martyrologium Romanum hodiernum reformarunt, viri Ravennæ eum sequentibus hisce annuntiant verbis: Ravennæ via Laurentina natalis sancti Edistii martyris; verum, cum via, quæ hic Laurentina vocatur, in supra laudatis Lucensi et Corbeiensi Hieronymianis apographis Laurentina nuncupetur, erit fortassis, qui postremam hanc appellationem amplectendam, Sanctumque proinde, non Ravennæ sed Romæ, quod ibi, at non itidem Ravennæ via Laurentina existisse ex infra dicendis noscatur, signandum contendat. Res certe omni veritatis specie destituta non est. Galesinius quidem sequentem in modum: Edistius sepultus est Ravennæ via Laurentina, quam Laurentinam plerique vocant, sed male: Laurentina enim dicitur a nemore, lauris, consito, in suis in Martyrologium a se contextum Adnotationibus loquitur, eique etiam, Florentinio pariter haud refragante, in Sanctorum Italia Catalogo Ferrarius, utpote Edisti corpus via Laurentino inter Ravennam et Classem sepultum ex ecclesiæ Ravennatis monumentis et Hieronymo Rubeo affirmans, assentitur.

facit, enumerata, concluditur, Ravennæ,

B 3 Ast optandum foret, ut vel posterior is hagiologus vel Galesinius, Ravennæ olim aut saltem inde haud procul existisse viam, quæ quod vel ipsamet vel nemus vicinum lauris esset consitum, Laurentina fuerit vocata, antiquo fideique digno documento dedisset probatum. Neque vero via Ravennam inter et Classem Laurentina, sed, quemadmodum Cluverius Italiae Antiquæ pag. 305 et sequenti docet, Cæsarea fuit nuncupata, cumque olim viam, quæ, quod Roma Laurentum, haud ignobile olim sedecim circiter inde passuum milliibus distans Tyrrenum mare versus oppidum, duceret, Laurentina appellabatur existisse, ex iis, quæ idem Cluverius operis citati pag. 883 allegat, omnino sit certum, enimvero esse videtur, cur Fasti sacri supra laudati, qui Edistium Ravennæ via Laurentina passum indicant erroris, non quod hanc Laurentinam haud appellet, sed quod Edistium non Romæ, sed Ravennæ collocent, insimulandi existimentur. Attamen, cum via, quæ a Classem inter et Ravennam seu dextrorsum seu sinistrorsum alio duxerit et a lauris, quibus vel ipsamet vel nemus vicinum erat consitum, Laurentina fuerit vocata, Ravennæ vel inde haud procul, etsi interim in nullo prorsus documento antiquo memorata invenitur, olim existisse absque ullo dubio queat, facileque vox Laurentina pro voce Laurentina, unius dumtaxat literulæ discrimine inter utramque intercedente, per errorem exarari potuerit, ob ea, quæ num. 1 jam dixi, esse verosimilius ibidem laudatis, qui Edistium Ravennæ signant, Fastis sacris standum apparet, etsi interim duo etiam horum antiquiores, Corbeiense videlicet ac Lucense Hieronymianum apographum, memoratam a se viam, qua Sanctum seu passum seu sepulchrum indicant, non Laurentinam, sed Laurentinam appellent.

in persecutione Diocletiani, est passus,

C 4 Atque hæc de loco, quo passus fuerit Edistius, jam dicta sufficiant. Quædam modo de tempore, quo id factum, cultuque, quo apud Ravennates Sanctus gaudet, adjungo. In postrema Diocletiani persecutione coronatum martyrio fuisse Edistium, Hieronymus Rubeus, penes quem fides sit, Historiæ Ravennatis lib. 2 refert, ut, cum is scriptor ecclesiæ

Ravennatis monumenta pro se etiam laudet, hinc sane, Edistium in postrema Diocletiani persecutione passum, promiscue credi, existimare haud immerito possimus. Ac rem quidem, si tum vere, quod probabile dumtaxat, et quidem nonnisi ægre, jam adducta efficiunt, habuerit forsitan locum, ante anni 306 vigesimam septimam Octobris diem accidisse erit dicendum: etsi enim persecutio, qua Diocletianus, cum jam ab anno 298 in milites sæviisset, in alios cujusvis conditionis ac sexus Christianos sævire anno 303 incepit, fuerit adhuc post annum 305, quo is princeps imperio sese abdicavit, per plures annos in terris, Galerio Maximiano subjectis, continuata, res tamen in Italia, ubi Ravenna sita est, secus habuit; ibidem enim anno 306, ad XXVII Octobris diem jam propecto, imperium Maxentius, Maximiani Herculi filius, arripuit pacemque tunc Ecclesiæ mox reddidit, uti apud Pagium in Criticis ad annum illum fas est videre.

E 5 Quod modo ad cultum, quo Edistium, et quidem ut civem suum, Ravennates venerantur, spectat, abs hisce illum ritus semiduplicis Officio hodie quotannis coli, Fabri in libro, cui titulus, Sacra Romæ Antiquæ Monumenta, affirmat; nihilque ab eo, nisi quod veritati consonet, hac in re prædicari liquet ex ecclesiæ Ravennatis penes nos exstante anni 1660 Directorio, in quo, ut Edistius ritus semiduplicis Officio colatur, ad XII Octobris diem præscribitur. Nec Ravennæ tantum, sed et, ut apparet, in monte Soracte Hedistius cultu ecclesiastico gaudet. Ibi enim extra oppidum, montis istius clivo impositum, quod, quamvis, non secus ac ei inclusa Trium-Fontium abbatia, S. Orestus vulgo dicitur, re tamen ipsa a S. Ædistio appellationem seu titulum sortiri creditur, exstat ædificula, Sancto huic sacra, in qua quotannis semel a canonicis, in dicti oppidi ecclesia, S. Laurentio dicata, divina Officia obeuntibus, sacro-sanctum Missæ Sacrificium (die, ni fallor, S. Ædistio sacra seu Octobris duodecima) celebrari solet. Ita e tribus diversis epistolis, a Silvestro Petra-Sancta, qui, quemadmodum ipsemet in harum una ait, perpetuum abbatæ præfate pro eminentissimo domino Cardinali Antonio, commendatario ejusdem abbate, visitatorem egit, ad Bollandum nostram Romæ, Tusculo et e monte Soracte anno 1644 et 1647 conscriptis, intelligo, ut etiam sanctum Ædistium, qui in monte isto, ut dictum, colitur, ab Ædistio nostro seu Ravennate haud credi diversum.

AUCTOR C. B.

ibidemque etiam, ut probatur, et in monte Soracte colitur;

E

F

F 6 Neque vero, dum postremum hoc creditur, sic quidquam a veritate alienum existimari, facile in animum (etsi interim, an vere, ut Petra-Sancta putavit, a S. Ædistio, et non a S. Silvestro, in cuius honorem Carolomannus monasterium in monte Soracte ædificasse a Regione et Aimoino narratur, abbatia et oppidum præfata S. Orestus per corruptionem vulgo vocentur, dubitandum rear) induzero. Sane Edistium, quem nonnulli Fasti sacri supra laudati Ravennæ hodie annuntiant, ab Edistio, quem alii Romæ attribuunt, ibidemque una etiam cum SS. Evagrio et Prisciano Galesinius signat, haudquamquam, contra ac martyrologus isthic existimavit, esse diversum, nemo non, quantum opinor, concludet ex iis, quæ supra, dum postremum e duobus hic modo nominatis Sanctis inter Prætermisissos retuli, in medium adduci. At vero quæpiam Hede-

neque enim ab Hedesto, quem Laurenti passum Acta hic memorata tradunt,

sti

AUCTORE
C. B.

sti seu Hedisti, qui Neronis imperatoris armiger exstiterit, penes nos exstant Acta, e S. Germani codice 461, uti in capite præferunt, excerpta; hæc autem, Hedistium illum nec solum, nec Romæ vel Ravennæ, sed cum Prisco presbytero, hujus uxore Thermantia, filia Christe et ancilla Victuria prope Laurentum, haud ignobile olim jam supra num. 3 memoratum oppidum, haud procul a via, quæ, quod Roma eo duceret, Laurentina, ut ibidem docui, vocabatur, martyrio fuisse IV Idus seu XII Octobris die affectum, memoriæ produnt.

diversus ob
hæc, utpote
exiguo dum-
taxat, vel
etiam, uti
hic

7 Quare, si Actis illis sit standum, necesse erit, ut vel Edistius, qui Ravennæ, ut dictum, in nonnullis Fastis sacris hodie memoratur, in aliis melius Romæ, quod Laurentum, martyrii ejus, ut dicta Acta ferunt, palæstra, haud procul inde, ut supra num. mox citato allegata ostendunt, sit remotum, signari existimetur, vel ut statuatur diversus ab Edistio seu Hedesto, qui martyrium Laurenti aut, si mavis, prope Laurentum subiisse in iisdem Actis narratur; si autem hoc postremum, quod sane, cum Hedesto quidem, qui Laurenti, at non itidem Hedesto, qui Ravennæ passus traditur, socii addantur, faciendum apparet, admittatur, erit præterea, cur illorum non posterior, sed prior in monte Soracte, nullo minus Laurento, quam Ravenna, remoto, coli credatur. Verum quid hic faciamus? Priscus presbyter, uxor ejus Thermantia, filia Christis et ancilla Victuria, quos una cum Hedesto sub Nerone quarto jam consule passos, Acta supra laudata tradunt, nullis prorsus Martyrologiis exstant inscripti, nec in ullis etiam venerandæ antiquitatis seu sacris seu profanis monumentis aliis memorantur; etsi autem, illos in rerum natura nunquam exstitisse, inferri inde (neque enim omnes, qui in diversis persecutionibus pro fide occubere, in antiquis Martyrum Collectionibus seu Martyrologiis monumentive aliis recensentur) haud possit, sola tamen, ut vere eosdem, nec e cultu, quo alicubi afficiantur, notos, e fingendi dumtaxat licentia haud esse natos, absque ullo scrupulo credam, dictorum Actorum, quæ, ut dictum, sub Nerone prope Laurentum passos tradunt, auctoritate ac fide moveri haud queo.

allegata sua-
dent, nullo
omnino

8 Qua de causa ita animo comparatus sim, accipito. Acta illa nihil omnino, unde vel quo circiter tempore vel a quo scripta sunt, colligas, suppeditant; præterquam autem quod, uti inde consequitur, haud immerito in dubium an sufficientis ad fidem faciendam antiquitatis sint, revocari queat, seculo certe,

quo, quos mox nominavi, martyrium cum Hedesto subiisse produnt, posteriora sunt. Id enim, ut modo indicavi, cum quarto Neronis consulatu conjungunt, sicque, cum hic in annum Christi LX inciderit, primo æræ Christianæ seculo consignant; hoc autem esse ista longe posteriora, vel solus, quo scripta sunt, stylus, omnino barbarus, insulsus et abs omni, quæ tum viguit, Latini sermonis puritate prorsus alienus, luculenter evincit. Porro fidem, quam, etsi sic habeat, nonnemo forsitan iisdem Actis adhuc adjungat, non parum etiam minui seu infirmari oportet primo quidem ex eo, quod, ut jam docui, anno Christo LX Hedestum aliosque, supra relatos, fuisse a Nerone necatos, memoriæ prodant, etsi interim imperatore isthoc ante annum Christi LXIV seu Romanæ urbis, quod tum accidit, incendium nec religio Christiana proscripta nec in hujus sectatores, uti Historiæ Sacræ lib. 2 Sulpitius Severus, aperte etiam ei hac in re Tacito, Eusebio aliisque scriptoribus antiquis suffragantibus, non obscure docet, fuerit sævitum; deinde vero etiam ex eo, quod jam inde ab anno LX Neronem, insurgente in eum populo, Roma diu abesse Laurentique commorari fuisse compulsam, contra omnium Historiæ Augustæ scriptorum fidem affirmant.

9 Adhæc eum quempiam, qui verba, ultro citroque paulo ante martyrium ab Hedesto cum aliis habita, in litteras conjiceret, ei adfuisse, nec anonymus Actorum auctor edicat, nec verosimile alicunde evadat, unde, quæso, quæ veluti abs ille tunc prolata hic adducit, nec ipsemet audivisse potest, habuit comperta? Id sane ego haud perspicio, ac vel idcirco non parum, ne commentitia plane sint, verendum opinor, maxime cum non pauca eorum sint hujusmodi, ut fuisse re ipsa ab Hedisto prolata, verosimile nequitam sit. Jam vero, cum vel nullo vel exiguo certe in pretio, uti ex hisce aliisque supra jam adductis nemo non intelliget, sint habenda, quæ modo discussimus, S. Hedisti Acta, hæc sane quæ id idcirco nec in Opus nostrum inferre est visum, facere non debent, vel ut Hedistus, qui Ravennæ in supra laudatis, quos hic sequimur, Fastis sacris signatur, in aliis melius Romæ annuntiari et martyrium, non in Diocletianæ, ut communiter e dictis creditur, persecutione, sed sub Nerone subiisse putetur, vel ut ab Hedisto, quem Laurenti sub Nerone passum, spuria ista Acta memoriæ, ut dictum, produnt, diversus esse seu distinctus, hincque proinde et non ille in monte Soracte coli credatur*.

D

E
in pretio ha-
benda est pu-
tandus.

F

* Nota 4.